

**Raftul
Denisei**

Colecție coordonată de
DENISA COMĂNESCU

MATTEO STRUKUL
MICHELANGELO
ERETICUL

Traducere din italiană și note de
GABRIELA LUNGU

HUMANITAS
fiction

*Silviei,
pe care o iubesc dintotdeauna și o voi iubi
întotdeauna, și Romei, pentru că frumu-
sețea ei mă emoționează de fiecare dată.
Lui Antonio Forcellino, stimat maestru.*

TOAMNA 1542

1
Macel de' Corvi¹

Se simțea obosit și fără vlagă. Își privi mâinile albite de praful de marmură, degetele puternice, care în tot acel timp ținuseră isonul tumultului inimii, căutând figurile în piatră, explorând materia cu o cunoaștere antrenată în studiul corpului, al mușchilor, al expresiilor.

Oftă. Casa lui era simplă și goală. Ca întotdeauna. Era refugiul său, portul sigur în care găsea alinare. Privi cuptorul. Jăriticul roșu care arunca scânteii sângerânde sub cenușă. Câteva unelte aruncate grămadă pe masa de lucru.

Se ridică în picioare. Deschise larg ușa. Ieși. În fața lui se întindea Macel de' Corvi, cartierul popular, murdar, în care casele păreau să se fi înălțat una pe alta, ca și cum ar fi fost niște erupții pe pielea cenușie a unui cadavru.

Roma agoniza în fața ochilor lui, dar ceea ce vedea nu era decât reflexul unui rău mai mare, o durere sufletească ce părea să distrugă orașul. Zi după zi, bucată după bucată. La chereumul papilor, stăpâni vremelnici care pierduseră orice pic de spiritualitate.

Privi fulgii de zăpadă așezându-se pe scheletele ferestrelor și arcadelor de la Colosseum, care ieșeau din pământ ca niște bolți neregulate de peșteri și cariere de piatră. Copacii morți, uciși

1. Stradă în centrul Romei (demolată în 1902), unde se afla și modesta casă a lui Michelangelo.

de toamna aceea rece și nemiloasă, erau stropiți cu alb. Liniștea care domnea în clipa aceea răspândea o aureolă ireală în jur.

Dar, în spectacolul acela mizer și simplu, Michelangelo regăsea sensul lucrurilor, esența unui oraș învins de înșiși demonii lui, care se încăpățâna să rămână în picioare. Roma își etala comorile trecutului ca pe niște splendide cicatrici, vestigii uitate, dar luminoase în vârtejurile de zăpadă șuierătoare. Coloanele templului lui Saturn se înălțau spre cer asemenea degetelor unui gigant rănit, dar în viață încă.

În timp ce zăpada continua să cadă, simți cum îl cuprinde melancolia, invadându-i pieptul ca și cum ar fi fost un foc lichid, imposibil de stins. Știa perfect că face parte din marea aceea crescândă, gata să corupă orice în oraș, care își lua numele de Biserică. Iar el era arma cea mai eficientă și subtilă, în stare să ia privirea săracilor și a celor marginalizați, distrând-o, încețoșând-o prin măreția operelor sale atât de dorite. Bolta Capellei Sixtine, *Judecata de Apoi*, *Pietà*, aflată la Vatican, știau să încante și să cucerească, și tocmai de asta ascundeau în splendoarea lor adevărata esență a puterii și a dominației.

Era un iluzionist și nimic altceva, primea bani de la papi și-și puna arta în serviciul lor. Slăvea puterea amplificându-i astfel ecoul. În timp ce privea zăpada căzând pe acoperișurile murdare, înțelese că succesul sculpturilor sale, al frescelor, al înseși vieții sale nu era altceva decât o crimă, umbra neagră a unui rău pe care-l hrănea el însuși.

Și îi fu rușine.

Plânse.

Pentru că înțelese cât de greșit era ceea ce făcea.

Crezuse că se poate apropia de Dumnezeu modelând marmura, sculptând cele mai frumoase forme, folosind pensule și culori ca și cum ar fi fost un cântec al naturii, dar speranța aceea se făcuse țândări. Cedase atracției banilor și, mai rău încă, faimei. Cât se complăcuse în faptul că fusese dat ca exemplu de campion absolut în artă? Era corupt. O știa prea bine. Și, deși încercase să se convingă de contrariul, în adâncul sufletului era conștient de cât de mult își hrănise nemăsurata ambiție.

Riscase să se piardă.

Își strânse pumnii și-și promise că va încerca să se salveze. Cu orice preț. Pentru că avea nevoie, mai mult decât de orice, de aerul acela curat și rece care-i șfichiuia obrazul.

Un vânt nou sufla dinspre nordul Europei. Cuvintele unui călugăr neamț inflamaseră atmosfera cu neașteptate focare de incendiu. Tezele lui fuseseră stigmatate pe corpul ecleziastic, cuie care sfâșiau carnea luxului și a fastului unui cler care se închina de prea mult timp puterii materiale, depravării sexului și traficului de indulgențe. Cultul iubirii de sine, care pierduse semnificația inițială a cuvintelor credință, milostivire, milă, sacrificiu.

Chiar și la Roma focul acela, chiar dacă slab, alimentase o credință nouă, o meditație continuă, în vremea aceea scelerată, o briză calduță care nu voia altceva decât să devină vânt, ca să le poată vorbi tuturor bărbaților și femeilor de bună-credință.

Acestei forțe senine și sincere îi va dedica anii ce vor urma. O va apăra ca pe o comoară, o va purta ca pe o torță în noapte, încercând să lumineze ce-i mai rămânea din viață.

Va înceta să se mai teamă.

Își strânse umerii. Începea să simtă frigul, dar zăpada albă, pufoasă, curată i se părea acum un mesaj ceresc, un semn de pace trimis să liniștească sufletele oamenilor. Iubea liniștea aceea, în stare să acopere zgomotul orașului.

Înconjurat de mantia albă care acoperea Macel de' Corvi i se părea că se află în fața lui Dumnezeu, că-i aude respirația adâncă și regulată, că-i descoperă vocea într-un murmur grav, dar potolit, aproape blând.

Depart de Castel Sant'Angelo, de insula Tiberina, de acea zonă din Roma unde Bramante și Rafael construiseră și decoraseră de-a lungul anilor palate de o magnifică frumusețe, albe și strălucitoare, împodobite cu prețioase decorații și coloane zvelte și îndrăznețe, Michelangelo își jură că nu se va mai supune niciodată orbește la ordinele papilor.

Va folosi timpul care-i mai rămânea pentru a-și cerceta propria inimă, ca să-i simtă bătăile și rugăciunile. Și va transfera în marmură ecoul lor. Mult mai mult decât o făcuse înainte.

Inchiziția romană

Lângă biserica San Rocco, în palatul Sfântului Oficiu din via Ripetta, cardinalul Gian Pietro Carafa își chinuia lunga-i barbă neagră. Degetele lui butucănoase răsuceau nervos șuvițele. Monseniorul oftă adânc. Era nervos.

Pietrele prețioase din multele inele pe care le purta pe mâini sclipeau puternic în razele soarelui de toamnă. Lumina crudă și palidă pătrundea printre draperiile grele de catifea de la ferestre. Alături de rubine și smaralde, mari cât alunele, piatra cea mai puțin strălucitoare era cea din inelul pastoral, de parcă ar fi vrut să denunțe opacitatea care caracteriza în vremea aceea Biserica.

Îmbrăcat în purpura sacră de cardinal, cu pelerină și tricorn roșu aprins, cu o etolă, purpurie și ea, brodată cu fir de aur, Gian Pietro Carafa stătea așezat pe un jilț, așteptând să fie introdus cel mai bun om al său. Servitorii tocmai îl anunțaseră.

Se ridică în picioare și se îndepărtă de jilțul din lemn fin sculptat, privind în jur. Salonul era atât de vast, încât orice vizitator, doar dacă nu era cumva obișnuit cu mobilierul acela spartan și esențial, s-ar fi simțit pierdut înăuntru. Era ca și cum ai pluti în gol. Și exact aceea era senzația pe care cardinalul Carafa voia s-o transmită oricărui interlocutor: una de rătăcire.

Cu excepția altor cinci jilțuri și a unui șemineu imens, singurul mobilier din încăpere erau mai multe corpuri de bibliotecă, pline de manuscrise și volume, acoperind toți pereții.

Cardinalul, aflat în fruntea Inchiziției romane, se apropie de un raft. Luă un mic volum învârtindu-l în mână. Îi atinse ușor coperta și-l răsfoi distrat. Nici nu se uitase la titlu. Era doar un mod de a avea ceva de manipulat. Simțea nevoia asta. Dacă, așa cum se temea, risca să-și piardă răbdarea, ar fi putut cel puțin să strângă volumul în mână.

Ținând cont de temperamentul lui și de irascibilitatea pe care și-o stăpânea cu greu, o asemenea precauție era cât se poate de necesară.

Secretarul anunță oaspetele.

După care Vittorio Corsini, căpitanul găzilor Sfântului Oficiu, își făcu intrarea cu o plecăciune. Cardinalul îi întinse mâna și Corsini sărută inelul pastoral cu multă devoțiune. Apoi își îndreptă spatele. Avea o statură impunătoare.

— Eminență, spuse, vă ascult.

Căpitanul era un bărbat nu prea vorbăreț, dar cu un farmec magnetic; robust, cu umerii lași, ochii de un cenușiu intens și mustățile pomădate cu vârfurile în sus. Se spunea că e un mare seducător, dar pentru cardinal asta n-avea nici o importanță. Era îmbrăcat cu o elegantă jachetă roșie, pe care erau brodate două chei, una cu fir auriu și alta cu fir argintiu, pantaloni de culoarea purperei, cizme negre până la genunchi. O pălărie de fetru cu borul larg și o capă groasă, tivită cu blană, îi completau ținuta. La brâu erau vârâte un pistol cu cremene și o spadă cu garda traforată și bătută în aur și argint.

Cardinalul își drese vocea. Strânse cartea în mâini și-l informă pe Vittorio Corsini despre lucrurile care-l îngrijorau în zilele acelea.

— Căpitane, credeți sau nu, dar trăim vremuri teribile. Bine a făcut bunul nostru papă Paul III că a constituit acest Sfânt Oficiu cu scopul de a reprima erezia, căci ea se răspândește nu numai în Sfântul Imperiu Romano-German, dar încolțește, ca o plantă otrăvitoare, până și aici, în inima Statului pontifical.

— Chiar așa, Eminență? întrebă Vittorio Corsini cu o sinceră neîncredere în voce.

— Sigur! Îndrăzniți să vă îndoiiți de adevărul spuselor mele?

— Nu, sigur că nu.

— Foarte bine. De altfel, vă aduceți aminte ceea ce s-a întâmplat numai cu câteva luni în urmă, sau poate greșesc?

Și spunând asta cardinalul strânse și mai tare în mâini micul volum. Dacă cineva l-ar fi observat în momentul acela, și-ar fi dat seama că părea pornit să-l facă praf.

Vittorio Corsini era un interlocutor atent și observă asta. Răspunse deci cum trebuia.

— Eminența Voastră face aluzie la cazul lui Bernardino Ochino? Predicatorul?

— Exact! șuieră sec cardinalul.

— Dacă memoria nu mă înșală, Eminență, i-ați ordonat să se prezinte la Sfântul Oficiu, și Ochino s-a străduit atât de bine să nu dea curs ordinului, încât odată ajuns la Florența a luat-o spre Elveția.

— Exact. După ce a tunat împotriva credinței catolice de la amvonului bisericii Santi Apostoli din Veneția, s-a dus să-l îmbrățișeze pe ereticul de Calvino! Dar nu e tot!

— Cu adevărat, monseniore? Ce vă îngrijorează? Spuneți-mi și o să rezolv problema.

Cardinalul lăsă să-i scape un zâmbet feroce.

— Bunul meu căpitan, devotamentul și credința voastră sunt demne de laudă. Zelul pe care l-ați pus întotdeauna în rezolvarea sarcinilor pe care vi le-am încredințat îmi este mai prețios decât iubirea unui fiu și, adaug, mai necesar ca niciodată. Căci, trebuie să știți, dar cu siguranță ați intuit deja, că pozițiile politice din interiorul Sfântului Scaun sunt multe. Fiecare dintre ele corespunde unei orientări precise sau unui interes diferit, fie cel al împăratului Carol Quintul, fie cel filofrancez al ambițiilor lui Francisc I sau, în sfârșit ultimul, desigur nu prin importanță și mărime, al blestemaților din familia Medici, la Florența. Ca să nu mai punem la socoteală că Veneția, ca o prostituată a mărilor ce este, n-are cu siguranță intenția să stea deoparte. Și totuși toate aceste direcții diferite de conduită sunt nimic în comparație cu cea pe care un cardinal, unul singur, a hotărât să o adopte în contrast fățiș cu poziția intransigentă pe care eu am ales-o.

— Luminăția Voastră, faceți aluzie la cardinalul Reginald Pole?

La auzul aceluși nume Gian Pietro Carafa închise ochii, ca și cum ar fi vrut să sublinieze mai bine momentul suprem: cel al adevărului. Când îi deschise din nou, privirea păru să i se lumineze de la roșul intens al jărăticului din căminul aflat în fundul sălii.

— Ați spus bine, prietene. Chiar el. Chiar cardinalul Reginald Pole e țepușa din coastă, șarpele perfid care, bazându-se pe familia din care provine și pe inevitabila sa cutezanță provenită din faptul că e susținut de regele Angliei, hrănește în propriu-i bârlog o grămadă de demoni târători!

Spunând asta vocea cardinalului inchizitor era răgușită, vibrând de furie și, fără să mai adauge ceva, Gian Pietro Carafa azvârli cartea pe jos.

Vittorio Corsini rămăsese nemișcat, fără să trădeze nici cea mai mică emoție. Era obișnuit cu răbufnirile de furie ale Eminenței Sale și n-avea nici o intenție să-l irite mai mult decât era deja. Exista în cardinal o supărare latentă pe care el părea s-o nutrească cu o grijă iubitoare, de parcă ranchiuna ar fi fost pentru el o formă artistică, un dar divin care nu trebuia pierdut, ci, dimpotrivă, îngrijit și hrănit în fiecare zi, și apoi ascuțit și transformat în ceva letal, asemenea celei mai infailibile dintre arme.

— Ce pot să fac deci pentru a vă alina tulburarea, Eminență?

Corsini știa cât se poate de bine că trebuie să fie lingușitor și alunecos, complet supus voinței cardinalului inchizitor, cel puțin dacă nu voia să aibă de-a face cu furia și, în consecință, cu răzburarea lui, care, fără îndoială, se va face simțită.

— Credeți, Corsini, că sunt nebun? Că îmi face plăcere să mă comport așa? Că de abia aștept să mă înfurii?

— Nici vorbă, Înălțimea Voastră. Eu cred că sunteți ultimul bastion în fața valului năvalnic al ereziei.

Carafa dădu din cap.

— Încă o dată aveți dreptate, căpitane, ba chiar nici că se putea să răspundeți mai bine. E chiar așa! Căci se știe deja că tezele lui Luther au avut un succes extraordinar pe teritoriul german. Ba și în Olanda, în Flandra, și mă tem că pot ataca și Franța, chiar dacă, deocamdată Francisc I de Valois pare să reușească să-i țină în frâu pe cei care critică religia catolică. Dar până când va mai putea? Cât despre englezi, ei bine, au fost întotdeauna o adunătură de credincioși pe jumătate. Vedeți deci cât de rău am ajuns? Și-atunci ce ar trebui să fac eu? Să-mi

înclin capul? Să mă las învins fără ca măcar să lupt? Niciodată! De aceea v-am chemat, dragul meu Corsini. Pentru că, vedeți, nu numai erezia despre care v-am vorbit pare să încolțească pe buzele cardinalului Reginald Pole, dar ea pare a înflori și pe gura de coral a unei femei.

— O femeie?

De data asta căpitanul gărzilor fu cu adevărat surprins. Deci pentru asta îl convocase cardinalul? Din cauza unei femei? Amenințarea părea să se topească în mister.

— Exact. Vittoria Colonna, dragul meu Corsini. Ea e femeia despre care vă vorbesc.

— Marchiza de Pescara?

— Tocmai ea!

— Și de ce anume, dacă-mi e îngăduit să întreb, s-ar fi făcut vinovată?

— Încă nu știu exact. Dar denunțatorii și spionii îmi semnalează că s-ar întâlni cu Reginald Pole. Nu reușesc să înțeleg cu ce scop, desigur, îmi pot imagina, dar am nevoie de informații, de dovezi. Așa că motivul pentru care v-am chemat e acesta: puneți să fie urmărită. Vreau să nu fie scăpată din privire zi și noapte, iar un spion să-și dedice întreaga existență numai și numai ei. Cel puțin până când voi afla ce vreau. Alegeți cu grijă persoana care va trebui să se ocupe de asta. Astfel încât marchiza să nu știe că este urmărită și mai ales să nu poată face o legătură între spionul pe care-l veți pune pe urmele ei și noi.

— Am înțeles, spuse Corsini.

— Foarte bine. Știu că aveți multe lucruri la care să vă gândiți, dar aveți în vedere că aceasta e o prioritate absolută. Deci alegeți-vă omul cel mai bun. E clar?

— Perfect cristalin.

— Splendid. Atunci, dacă-i așa, vă rog să începeți imediat această cercetare. Aștept de la voi un raport până la sfârșitul săptămânii. De acord?

— Așa va fi.

Și, spunând asta, căpitanul gărzilor tuși ușor. Spera să-i atragă astfel atenția cardinalului asupra unui detaliu care părea să-i scape mult prea des. Evident soiul acela de amnezie era voită.